

ΕΚΚΛΗΣΙΑ

ΕΠΙΣΗΜΟΝ ΔΕΛΤΙΟΝ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

ΕΤΟΣ ΙΓ'

ΣΑΒΒΑΤΟΝ 16 ΜΑΡΤΙΟΥ 1935

ΑΡΙΘ. 11

ΓΝΩΜΑΤΕΥΣΙΣ

ΤΟΥ ΠΑΡΑ ΤΩ ΥΠΟΥΡΓΕΙΩ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ
ΚΑΙ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΝΟΜΙΚΟΥ ΣΥΜΒΟΥΛΟΥ

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ
ΥΠΟΥΡΓΕΙΟΝ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ & ΠΑΙΔΕΙΑΣ

— Έν Αθήναις τῆ 10 Ὀκτωβρίου 1934
Ἀριθ. Πρωτ. 59309

Ἀριθ. Γνωμ. 470

Ὁ παρὰ τῆ Διοσι Θεησκευμάτων Νομικὸς
Σύμβουλος.

Πρὸς τὴν Διεθδυνσιν Θεησκευμάτων.

Ἀπαντῶν εἰς τὸ διαβιβασθέν μοι ἔγγραφον τῆς Ἱερᾶς Μητροπόλεως Θεσσαλιώτιδος, δι' οὗ ἐρωτᾶται ἐὰν παραιτηθέντων ἀπάντων τῶν τακτικῶν καὶ ἀναπληρωματικῶν ἐνοριακῶν ἐπιτρόπων, δέον νὰ πληρωθῶσιν αἱ θέσεις δι' ἐκλογῆς ἢ διὰ διορισμοῦ παρὰ τοῦ Μητροπολιτικοῦ Συμβουλίου κλπ ἔχω, τὴν τιμὴν, σὺν τῇ ἐπιστροφῇ τῶν σχετικῶν, νὰ γνωρίσω τὴν ἐπὶ τούτου γνώμην μου ὡς αὕτη ἀκολουθεῖ.

Ἐν τῷ παρὰ τὸ χωρίον Γοργοβίτες ἐνοριακῶ νῶφ τοῦ Ἁγίου Δημητρίου τὴν 15ην Μαρτίου 1931 διενηργήθη ἐκλογὴ ἐνορ. ἐπιτρόπων, καθόσον οἱ ἐκλεγέντες ἐπὶ τριετίαν τακτικοὶ καὶ ἀναπληρωματικοὶ τοιοῦτοι ἐξέλιπον διὰ παραιτήσεως κ.λ.π. Τὰ πρακτικὰ τῆς ἐκλογῆς διεβιβάσθησαν πρὸς ἐπικύρωσιν αὐτῆς εἰς τὸν ἀρμόδιον Εἰρηνοδίκην, ὅστις διὰ τῆς ὑπ' ἀριθ. 54 ἐν. ἔτ. ἀποφάσεώς του ἠκύρωσε τὴν ἐνεργηθεῖσαν ἐκλογὴν διὰ τοὺς ἐν αὐτῇ ἀναφερομένους λόγους, οὓς εὐρίσκομεν νομικῶς εὐσταθοῦντας. Ἀληθῶς δέ, κατὰ τὰ ἄρθρα 23 καὶ 29 τοῦ Ν. Δ. τῆς 17ης Δεκεμβρίου 1923, αἱ ἐκλογαὶ ἐνοριακῶν ἐπιτροπειῶν διενεργοῦνται κατ' Ἰανουάριον τοῦ τελευταίου τῆς τριετίας ἔτους, ἐξ οὗ συνάγεται καὶ ἐν συνδυασμῷ πρὸς τὴν παράγραφον 1 τοῦ ἄρθρου 23, ὅτι αἱ ἐκλογαὶ διενεργοῦνται κατὰ τριετίαν. Εἶσω συνεπῶς αὐτῆς δὲν δύναται νὰ διενεργηθῇ ἐκλογὴ, εἰς περιπτώσιν κατ' ἣν ἤθελε ἐκλείψει τις τῶν τακτικῶν ὁπόταν ἀναπληροῦται ὑπὸ τῶν ἀναπληρωματικῶν, κἂν ἔτι ἤθελεν ἐξαντληθῇ ὁ ἀριθμὸς τῶν τελευταίων τούτων. Ὁ νομοθέτης ἐν ἄλλοις, δὲν ἠθέλησε τὴν

ἐντὸς τῆς τριετίας διενέργειαν ἐκλογῶν, ἔχων ὑπ' ὄψιν ὅτι θὰ ἐπήρχετο ἐκ τούτου ἀναστάσις. Τούτου ἀπόδειξις καὶ ἡ διάταξις τοῦ ἄρθρου 19 τοῦ Νόμου κατ' ἔ, ματαιουμένης δις τῆς ἐκλογῆς ἐνοριακῶν ἐπιτρόπων, διορίζονται οὗτοι παρὰ τοῦ Μητροπολιτικοῦ Συμβουλίου, ὅπερ οὕτω ἀναγνωρίζεται ἀρμόδιον διὰ τὸν διορισμὸν τῶν ἐνοριακῶν ἐπιτρόπων. Ἐνθα παρεμβάλλεται πρόσκομμα. Ὁ δὲ νομοθέτης ἐὰν ἀπέβλεπε εἰς τὴν ὁπωσδήποτε δι' ἐκλογῆς καταστάσιν τῶν ἐνοριακῶν ἐπιτρόπων, δὲν θὰ ὑπελάμβανεν ὡς ἀξίμιον καὶ τὴν διενέργειαν καὶ τρίτης καὶ ἐπομένης τοιαύτης. Κατὰ ταῦτα, ἔχω τὴν γνώμην ὅτι καθισταμένης ἀνεπίτευκτο, λόγῳ ἐλλείψεως μελῶν, τῆς συγκροτήσεως ἐνοριακῆς ἐπιτροπείας, ἢ συμπλήρωσις ταύτης, τοῦ νόμου σιγῶντος ἀφ' ἑνός, ἀφ' ἑτέρου ἀναγνωρίζοντος δικαίωμα παρόμοιον εἰς τὸ Συμβούλιον, θὰ γίνῃ διὰ διορισμοῦ ὑπὸ τοῦ Μητροπολιτικοῦ Συμβουλίου καὶ οὐχὶ διὰ προκηρῦξεως ἐκλογῶν, ὡς ὀρθῶς σκέπτεται ἡ ὑπ' ἀριθ. 54 ἀπόφασις τοῦ Εἰρηνοδίκου, δι' ἣς ἠκυρώθη ἡ διενεργουμένη ἐκλογὴ.

Ο ΝΟΜΙΚΟΣ ΣΥΜΒΟΥΛΟΣ
ΧΡ. ΣΤΕΦΑΝΟΠΟΥΛΟΣ

ΑΙ ΓΕΝΙΚΑΙ ΑΡΧΑΙ ΤΗΣ ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΑΣ ΕΝ ΤΩ Α' ΚΕΦ. ΤΗΣ ΓΕΝΕΣΕΩΣ

Δοθέντος τοῦ πιστευτοῦ μὲς ὑπερφυσικῆς ἀποκαλύψεως τοῦ Θεοῦ εἰς τὸν ἄνθρωπον. ἢ ἰουδαϊκῆς θρησκείας, ὡς καὶ ἡ χριστιανικῆ, ἀξιοῦν ὅτι αὐταὶ ἀποτελοῦν τὴν θεῖαν αὐτὴν ἀποκάλυψιν.

Καὶ ἄς ἐξετασθῇ πρῶτον ἡ ἰουδαϊκῆ θρησκεία.

Ὡς πρῶτον ἐπιχείρημα ὑπὲρ τῆς ὑπερφυσικῆς αὐτῆς προελεύσεως προσάγεται τὸ πρῶτον κεφάλαιον τοῦ βιβλίου τῆς Γενέσεως λέγεται, ὅτι ἡ ἐν αὐτῷ περὶ τῆς δημιουργίας τοῦ κόσμου διήγησις ἀποτελεῖ θεοθεν ἀποκάλυψιν. ἄφου περιέχει ὀρθὴν κατ' οὐσίαν ἀτήρησιν γεγονότων, τὰ ὅποια ἄλλως δὲν ἦτο δυνατόν νὰ ἦσαν γνωστά κατ' ἐκείνην τὴν ἐποχὴν. Ὅτι, λοιπόν, πρόκειται νὰ ἐξετασθῇ, εἴνε ἂν ἡ διήγησις αὐτὴ πλησιάζει πρὸς τὴν ἀλήθειαν. Ἐπὶ τὴν γνωρίζομεν ἀπὸ τῆς Γεωλογίας καὶ τῆς ἄλλας ἐπιστήμας, περισσότερο παρὰ ἐὰν τὴν ἔγραψεν ἄνθρωπος ἀγνοῶν τὰς ἐπιστήμας αὐτάς.

Αί αρχαίαι δὲ ἀφηγήσεις τῶν Βαβυλωνίων, τῶν Ἰνδῶν, τῶν Περσῶν καὶ λοιπῶν ἀποδεικνύουν πόσον ἀπέχει ἀπὸ τὴν ἀλήθειαν μία ἀπλή ἀνθρωπίνη εἰκασία περὶ θέματος ὁποῖον τὸ περὶ τοῦ ὁ λόγος. Ἐνῶ, ὅταν παραδεχθῶμεν ὑπερφυσικὴν ἀποκάλυψιν, οὐδαμῶς εἶνε ἀπίθανον ὅτι ὁ τρόπος τῆς δημιουργίας τοῦ κόσμου ἀπεκαλύφθη εἰς τὸν ἄνθρωπον ἐνωρίτερα ἐν τῇ ἱστορίᾳ του, καὶ ὅτι ἡ περὶ αὐτοῦ ἀφήγησις διετηρήθη ὑπὸ τῶν ἑβραίων, ἐνῶ ἄλλαι διαστραφεῖσαι παραλλαγῆαι τῆς εὐρίσκονται ἀλλαγῶν. Καὶ πράγματι: ἐὰν ληφθῆ ὑπ' ὄψιν ἡ κοινὴ συνήθεια τῶν ἀρχαίων λαῶν νὰ λατρεύουν τὰ οὐράνια σώματα, τὰ ζῶα κτλ., οὐδὲν ἄλλο θέμα θὰ ἤρμιζε κάλλιον διὰ τὴν πρώτην ἀποκάλυψιν, ἢ ἡ εἰς ἀπλήν γλῶσσαν ἐκθεσις τοῦ ὅτι ἅλα αὐτὰ ἐδημιουργήθησαν ὑπὸ ἐνὸς ὑψίστου Θεοῦ.

Καὶ ὡς ἴδωμεν πρῶτον τὰς γενικὰς ἀρχὰς τῆς ἀφηγήσεως, καὶ ἔπειτα τὴν λεπτομερῆ τῆς.

Αἱ σπουδαιότεραι τῶν γενικῶν ἀρχῶν τῆς ἐν τῇ πρώτῃ κεφαλαίῳ διηγήσεως περὶ τῆς δημιουργίας εἶνε ἡ καθαρὰ αὐτῆς μονοθεΐα, αἱ ἑπτὰ ἡμέραι τῆς καὶ ἡ καθαριὰ αὐτῆς ἀνάπτυξις.

1. Ἡ καθαρὰ μονοθεΐα.

Καὶ μόνῃ αὐτῇ καθιστᾷ τὴν ἐν λόγῳ ἀφήγησιν σχεδὸν—ἂν μὴ καὶ ὅλως—μοναδικὴν μεταξὺ τῶν ὁμοίων ἀφηγήσεων. Κατὰ τὸν συγγραφέα τῆς Γενέσεως, τὸ σύμπαν, συμπεριλαμβανομένων καὶ τοῦ ἡλίου, τῆς σελήνης καὶ τῶν ἀστέρων, ὠφείλετο ὁλόκληρον εἰς ἓνα Θεόν. Τοῦτο, βεβαίως, εἶνε ἀκροῦντως φανερόν σήμερον, δὲν ἦτο ὁμοῦ καὶ ὅταν ἐγράφετο ἡ ἀφήγησις. Ἀποδείξει δὲ τούτου εἶνε ὅτι αἱ παλαιαὶ διηγήσεις εἶνε ἡ *πανθειστικαί*, συγγέουσαι τὸν Θεὸν μὲ τὸ σύμπαν ἢ *διθεστικαί*, δεχόμεναι δύο αἰωνίας ἀρχὰς: τὴν τοῦ ἀγαθοῦ καὶ τὴν τοῦ κακοῦ ἢ *πολυθεΐστικαί*, θεωροῦσαι τὸ σύμπαν ὡς ἔργον πολλῶν θεῶν. Ἐνῶ ὁ ἑβραῖος συγγραφεὺς ἐστᾷθη μακρὰν ἀπὸ ὅλας αὐτὰς τὰς θεωρίας, καὶ ἔχει δίκαιον ἀναντιρρήτως, ἐνῶ ὅλοι οἱ ἄλλοι ἐπλανήθησαν.

2. Αἱ ἑπτὰ ἡμέραι.

Ἐνομίση γενικῶς—ἀναμφιβόλως ἐκ τῆς μνείας τῶν ἡμερῶν τῆς δημιουργίας ἐν τῇ τετάρτῃ ἐντολῇ («ἕξ ἡμέρας ἐργα... τῇ δὲ ἡμέρᾳ τῇ ἐβδόμῃ σάββατα Κυρίῳ τῷ Θεῷ σου») —ὅτι ὁ συγγραφεὺς ἐνόησε τὰς ἡμέρας αὐτὰς ὡς εἰκοσιτετραῶρους· ἀλλὰ τούτο εἶνε τοῦλάχιστον ἀμφίβολον. Διότι αἱ συνήθειαι—εἰκοσιτετραῶροι—ἡμέραι ἐξαρτῶνται ἐκ τοῦ ἡλίου, ἀλλὰ τότε ἦσαν ἀνύπαρκτοι πρὸ τῆς δημιουργίας αὐτοῦ, ἢ ὅποια ἔγεινε τὴν *τετάρτην* ἡμέραν, ὡς καὶ αὐτὸς οὗτος ὁ συγγραφεὺς δέχεται: ὅταν λέγῃ ὅτι ἡ εἰς ἡμέρας καὶ ἐνιαυτοὺς διαίρεισι τοῦ χρόνου ὠφείλετο εἰς τὸν ἥλιον.

Ἡ δυσκολία ἐντοπίζεται εἰς τὴν *ἐβδόμην* ἡμέραν, καθ' ἣν «κατέπαυσεν ὁ Θεὸς ἀπὸ πάντων τῶν ἔργων Αὐτοῦ». Ἡ ἡμέρα αὕτη δὲν ἔχει πέρας, ἦτοι *ἐσπέραν*, καὶ θεωρεῖται ὅτι συνεχίζεται μέχρι καὶ τοῦ νῦν. Διότι, ἐὰν ὁ Θεὸς ἀνεπαύετο μόνον δι' ἐν εἰκοσιτετραῶρον, καὶ ἔπειτα ἐξηκολούθει νὰ ἐργάζεται, δὲν θὰ ἀνεπαύετο «ἀπὸ πάντων» τῶν ἔργων Του. Ἐν τοιαύτῃ ὁμοῦ περιπτώσει ἡ ἐβδόμη ἡμέρα θὰ

παρίστα μακρὰν περίοδον χρόνου, ὅποτε καὶ αἱ λοιπαὶ ἡμέραι θὰ ἐξελαμβάνοντο μὲ τὴν αὐτὴν ἔννοιαν. Πρὸς τούτοις ὁ συγγραφεὺς τῆς ἐν λόγῳ ἀφηγήσεως, ἀφοῦ περιέγραψε τὴν εἰς ἕξ ἡμέρας δημιουργίαν, προσέθεσεν ὅτι ὅλα αὐτὰ ἔγειναν εἰς μίαν ἡμέραν («αὕτη ἡ βίβλος γενέσεως οὐρανοῦ καὶ γῆς, ὅτε ἐγένετο, ἢ ἡμέρα ἐποίησε Κύριος ὁ Θεὸς τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν»): ἀρα δὲν θὰ ἀπέδωκεν εἰς τὰς ἡμέρας γραμματικὴν ἔννοιαν.

Ἡ κυριολεκτικὴ, λοιπόν, ἐκδοχὴ τῆς λέξεως *ἡμέρα* ἐν τῇ ὑπ' ὄψιν ἀφήγησιν ἐνέχει μεγάλας δυσκολίας, διὸ καὶ εἶνε προτιμότερον νὰ ἐκλαμβάνεται—ἔπως, ἄλλως τε, καὶ πολλοὶ ἄλλοι ἔροι ἐν τῇ ἀγίᾳ Γραφῇ—ὡς μία ἀνθρωπίνη ἀναλογία ἐφηρμοσμένη ἐπὶ τοῦ Θεοῦ ὅποτε αἱ ἡμέραι τοῦ Θεοῦ πρέπει νὰ νοῶνται ἐν τῇ ἐκδοχῇ καὶ οἱ ὀφθαλμοὶ καὶ αἱ χεῖρες τοῦ Θεοῦ, οὕτω δὲ αἴρεται: πᾶσα δυσκολία. Βεβαίως οὐδεὶς ἐκ τῶν ὄρων τούτων, ἐφαρμοζόμενος εἰς τὸν Θεόν, κυριολεκεῖ, ἀλλὰ ἀπλῶς παριστῶν τὴν ἀλήθειαν εἰς τὸν ἄνθρωπον κατὰ τρόπον τοῦ νὰ δύναται ὁπωσδήποτε νὰ τὴν ἐνοήσῃ. Ἡ φράσις π. γ. ὅτι ὁ Θεὸς ἐνίκησε *τῇ δεξιᾷ* Του σημαίνει σαφῶς ὅτι ἐκέρδησε τὴν νίκην ἀνευ τῆς ἀρωγῆς ἄλλων, ἢ τῆς βοῆς θείας ὅπλων, ἀλλ' ἀπλῶς διὰ τῆς ἰδίας Αὐτοῦ δυνάμεως ἦτο δηλ. τοιαύτη νίκη, ὅποια δι' ἄνθρωπον θὰ ἴδύνατο νὰ παρασταθῇ ὡς κερδηθεῖσα διὰ τῆς ἰδίας Του δεξιᾶς χειρὸς. Τὸ αὐτὸ λεκτέον καὶ ὡς πρὸς τὴν φράσιν «ὀφθαλμοὶ Κυρίου ἐπὶ δικαίους καὶ ὅσα αὐτοῦ εἰς δέησιν αὐτῶν», καὶ ἄλλας πολλὰς ἐν τῇ ἀγ. Γραφῇ. Μίαν μόνον φοράν ἡ λέξις *ἡμέρα* χρησιμοποιεῖται (ἐν τῷ ἑβραϊκῷ κειμένῳ τῆς Π. Δ.) ἐν παρομοίᾳ ἔννοια: «ὡςπερ ἐροτὸς ὄρα, καθορᾶς ἢ καθὼς ὄρα ἄνθρωπος, ἐλέψῃ: ἢ αἱ ἡμέραι σοι εἰσὶν ὡς αἱ ἡμέραι ἀνθρώπου ἢ τὰ ἔτη σου ἀνδρός:» (Γωβ', 4—δ). Ἐν τῷ χωρίῳ τούτῳ αἱ λέξεις *ἡμέραι* καὶ ἔτη ἐφαρμόζονται ἐπὶ τοῦ Θεοῦ καθ' ὅσον αἰκρίως τρόπον καὶ οἱ ὀφθαλμοὶ καὶ τὸ ὄρα.

Ἐξ ἄλλου, παρόμοιαι ἐκφράσεις ὑπάρχουν εἰς ἄλλην τὴν περὶ τῆς δημιουργίας ἀφήγησιν. Καὶ αὐταὶ αἱ ἀπλᾶ λέξεις «εἶπεν ὁ Θεός» δὲν εἶνε δυνατόν νὰ ἐκλαμβάνωνται κυριολεκτικῶς, διότι δὲν ὑπῆρχεν ὁ πρὸς ὃν ὁ Θεὸς νὰ λέγῃ, διὸ καὶ πρέπει νὰ νοῶνται ἐν τῇ ἔννοια καὶ αἱ φράσεις «ὁ Θεὸς ἐσκεφθή» ἢ «ὁ Θεὸς ἠβουλήθη». Ὅσον δὲ δὲν δικαιούμεθα νὰ υποθέτωμεν ὅτι ὁ Θεὸς ὠμίλησε κατὰ τὴν γραμματικὴν τῆς λέξεως ἔννοιαν, τόσον καὶ διὰ τὴν ἡμέραν ὅτι πρέπει νὰ τὴν νοοῦμεν κατὰ τὴν κυριολεκτικὴν ἐκδοχὴν τῆς. Ὅτι προσήκει νὰ νοοῦμεν εἰς τὴν πρώτην περίπτωσιν εἶνε, ὅτι ὁ Θεὸς ὁ παντοδύναμος, δι' ὃν οὐδὲν εἶνε δύσκολον, ἐδημιούργησε τὰ πάντα οὕτως, ὥστε εἰς τὸν ἄνθρωπον ὁ τρόπος τῆς δημιουργίας νὰ δύναται νὰ παρασταθῇ καλλίτερον ὡς διὰ μίαν λέξεως ἢ προσταγῆς γενόμενος. Ὅτι δὲ πρέπει νὰ νοοῦμεν εἰς τὴν δευτέραν περίπτωσιν εἶνε, ὅτι ὁ Θεὸς ὁ αἰώνιος, δι' ὃν «χίλια ἔτη ὡς ἡ ἡμέρα ἢ ἐχθὲς», ἐδημιούργησε τὰ πάντα εἰς τοιαύτας χρονικὰς περιόδους, ὥστε νὰ δύνανται νὰ παρασταθῶν εἰς τὸν ἄνθρωπον δι' ἕξ ἡμερῶν. Ὅσον ἀπέραντον κἂν ἦτο τὸ σύμπαν, ὁ ἄνθρωπος τὸ θεοῦρεν ὅτι διὰ τὸν Θεόν ἦτο ἔργον οὐχὶ πε-

ρισσότερον ὅσον ἐν ἔργον μιᾶς ἑβδομάδος διὰ τὸν ἑαυτὸν του. Ἐνὶ λόγῳ, ὁ χρόνος τῆς δημιουργίας, ὅσον-δήποτε μέγας καθ' ἑαυτὸν. ἦτο εἰς ἄκρον ἀσήμαντος ἐν τῇ πρὸς τὸν Θεὸν σχέσει του· διὰ τὸν Θεὸν ἕκαστον χρονικὸν στάδιον ἦτο ὡς μία ἀπλή ἡμέρα.

3. Ἡ βαθμιαία ἀνάπτυξις.

Κατὰ τὴν Γένεσιν, ὁ Θεὸς δὲν ἐδημιούργησεν ἕνα τέλειον κόσμον ὁλόκληρον διὰ μιᾶς, ἀλλὰ τὸν ἐτελειοποίησε βαθμηδὸν καὶ κατ' ὀλίγον. Πρῶτον, ἡ γῆ ἦν «ἀόρατος καὶ ἀκατάσκευαστος», μόνον δὲ ἀφοῦ διήλθε διάφορα στάδια ἐστάθη πρόσφορος πρὸς κατοικήσιν. Ἐκτὸς τούτου, ἀνὰ πᾶν θῆμα (μὲ δύο ἐξαιρέσεις: τὸ στερρόωμα καὶ τὸν ἄνθρωπον, ἔπως θὰ ἴδωμεν), ὁ Θεὸς ἐξήταξε τὸ ἔργον καὶ ἀπεφάνετο ὅτι καλόν. Ἦτοι φαίνεται ὅτι διεκρίνε κάλλος καὶ ἐξοχότητα εἰς ἕκαστον στάδιον, μόνον δὲ μετὰ τὴν συντέλειαν τοῦ ὅλου ἔργου ἰκανοποιήθη πλήρως καὶ εἶπεν ὅτι καλὰ λίαν.

Ἡ ἐπιστήμη, μάλιστα δὲ ἡ Γεωλογία, ἐπιβεβαιοῖ τὴν ἀφήγησιν διαπιστοῦσα ὅτι ἡ διαμόρφωσις τῆς γῆς μὲ τοὺς διαφόρους ἐνοίκους τῆς ἐγένετο βαθμιαίως, ἦτοι δὲν συνετελέσθη ὅλη διὰ μιᾶς, ἀλλὰ κατ' ὀλίγον, θῆμα πρὸς θῆμα, διὰ τῶν διαδοχικῶν ἐποχῶν. Ἄλλ' ἡ ἐπιστήμη δεικνύει ἐπ' ἴσης ὅτι αἱ ἐποχαὶ αὗται ἦσαν τόσον μακροχρόνιοι καὶ σπουδαῖαι, ὥστε δὲν δυνάμεθα νὰ τὰς θεωρῶμεν ὡς ἀπλᾶς παρασκευᾶς τῆς ἐλεύσεως τοῦ ἀνθρώπου, ἀλλ' ὡς ἐνεχούσας ἴδιον κάλλος καὶ ὑπεροχήν, ὥστε νὰ ἡξίζον νὰ χαρακτηρισθῶν ὡς καλαί. Ἀλλὰ πῶς ἀρά γε ὁ συγγραφεὺς τῆς Γενέσεως ἐγνώριζεν ὅλα αὐτὰ;

Ἀκολουθεῖ ἔπειτα ὁ τρόπος κατὰ τὸν ὅποιον συνετελέσθη αὐτὴ ἡ ἀνάπτυξις.

Κατὰ τὴν Γένεσιν, ἕκαστον στάδιον ὠφείλετο εἰς ὅτι δυνάμεθα νὰ ἀποκαλέσωμεν *εἰδικὴν θείαν δύναμιν*, τὴν ὅποιαν ἀντεπροσώπευε μία προστακτικὴ λέξις τοῦ Θεοῦ. Καὶ τοῦτο ἐπ' ἴσης φαίνεται ὀρθόν, διότι δὲν εἰμυροῦμεν ἄλλως νὰ ἐξηγήσωμεν τὴν πρῶτην ἐμφάνισιν τῶν διαφόρων εἰδῶν, ὅποια, φέρ' εἶπειν, τὰ φυτὰ, τὰ ζῶα καὶ οἱ ἄνθρωποι. Εἶνε ἀναμφισβήτητον ὅτι τὰ διάφορα ταῦτα στάδια ἠδύναντο νὰ εἶχον ἐξελιχθῆ ἐκ τῶν προηγουμένων, οἷον τὰ ἔμβρια ἐκ τῆς νεκρᾶς ὕλης, ἔπειτα αὐτὴ αὕτη ἡ ἀφήγησις ὑποβάλλει εἰς τὴν φράσιν βλαστησάτω ἡ γῆ βοιάνην χόριον, ὡς καὶ εἰς τὴν κατακλιθεῖσα, ἐνθα λέγεται αὕτη ἡ βίβλος γενέσεως οὐρανοῦ καὶ γῆς», ἐνθα ὑποφαίνεται ὀργανικὴ τις ἀνάπτυξις, ἡ ἐξέλιξις. Πράγματι, ἡ κοινὴ ἔκφρασις ὅτι ὁ Θεὸς ἐποίησε χρησιμοποιεῖται πιθανῶς ἐν τῇ ἐννοίᾳ τῆς ἐξελίξεως: ἦτσι ἐποίησεν ἐξελικτικῶς ἄλλως τε ἡ αὕτη λέξις κεῖται καὶ ἐν Γεν. α', 11 διὰ τὸ καρποφοροῦν δένδρον «ξύλον κάρπιμον ποιοῦν καρπὸν», ἐνῶ γνωρίζομεν ὅτι τὰ κάρπιμα δένδρα δὲν ποιοῦν τὸν καρπὸν αἰφνιδίως ἐκ τοῦ μηδενός, ἀλλὰ τὸν παράγουν κατ' ὀλίγον.

Ἐκεῖνο τὸ ὅποιον ἀμφισβητεῖται εἶνε ὅτι ἡ ἐξέλιξις αὐτὴ ἐγενεῖν ἀπλῶς ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν φυσικῆς ἀναπτύξεως καὶ ἄνευ τῆς προσθέτου ἐπιδράσεως νέας θείας δυνάμεως. Λαμβανομένου ὅμως ὑπ' ὄψιν ὅτι πᾶσα προσπάθεια πραγματοποιήσεως παρομοίας μεταβάσεως σήμερον ἀπέτυχεν ἐντελῶς, δὲν εἶνε παράλογον

νὰ ὑποθεθῆ ὅτι τότε ἔδρα ἄλλη τις καὶ εἰδικὴ Αἰτία. Οὔτε εἶναι εὐκόλον νὰ νοήσῃ τις πῶς τινὲς τῶν μεταβολῶν θὰ ἠδύναντο ἄλλως νὰ παραχθοῦν. Λάβωμεν π. χ. τὸ ζήτημα τῆς γενέσεως τῆς ζωῆς. Καθ' ὅσον γνωρίζομεν, ὁ μόνος φυσικὸς τρόπος καθ' ὃν δύναται νὰ γεννηθῆ ζωὴ εἶνε νὰ παραχθῆ ἐκ ζώντων γονέων· ἐν τούτοις ὑπῆρξέ ποτε καιρὸς καθ' ὃν δὲν ὑπῆρχον ζωντανοὶ γονεῖς ἐπὶ τῆς γῆς. Πῶς, λοιπόν, θὰ ἠδύνατο αὕτη νὰ γεννηθῆ, εἰ μὴ διὰ τρόπου διαφόρου τοῦ φυσικοῦ, ἦτοι ὑπερφυσικοῦ: Ἄλλο παράδειγμα: ὅταν ἐνεφανίσθη ἐπὶ τῆς γῆς τὸ πρῶτον εὐλειθέρον ὄν—ζῶον, ἡ ἄνθρωπος—, εἰς τὴν φύσιν εἰσῆχθη μία δύναμις ὅπως διάφορος ἀπὸ ὅλας τὰς φυσικὰς δυνάμεις καὶ ὅπως ἀπὸ αὐτὰς ἀπαράγωγος.

Ἀλλὰ καὶ ἄλλο, λίαν ἐνδιαφέρον, σημεῖον προκαλεῖ τὴν προσοχήν. Κατὰ τὴν Γένεσιν, ὁ δὲν ἦσαν ὅλα τῆς αὐτῆς σπουδαιότητος. Διότι, ἐνῶ περὶ πολλῶν ἐξ αὐτῶν ἐλέχθη ὅτι ἐποιήθησαν [ἀσά], τὸ ὅποιον φαίνεται νὰ σημαίνει ὅτι καὶ τὸ ἐξελιχθήσαν, εἰς τρεῖς, ἀλλὰ μόνον τρεῖς, περιπτώσεις ἐχρησιμοποιήθη ἡ λέξις ἐδημιούργησε [μπαρά], εἶνε δ' αὗται ὅσαι ἀναφέρονται εἰς τὴν προέλευσιν τοῦ σύμπαντος, τῆς ζωῆς καὶ τοῦ ἀνθρώπου*. Εἶνε δὲ τὸ αὐτὸ λίαν σπουδαῖον, ὅταν λάβωμεν ὑπ' ὄψιν ὅτι αἱ περιπτώσεις αὗται ἀντιστοιχοῦν εἰς τὴν ἀρχὴν τῆς ζωῆς, τοῦ νοῦ καὶ τοῦ πνεύματος καὶ ἀποτελοῦν τοὺς τρεῖς ἐκείνους σταθμούς, καθ' οὓς εἰσῆχθη καὶ τι ὅλων διόλου νέον, τὸ ὅποιον, καθ' ὅσον δυνάμεθα νὰ γνωρίζωμεν, δὲν θὰ ἠδύνατο νὰ ἐξελιχθῆ ἐξ ἄλλου τινός. Αὐτὴ δὲ ἡ διπλῆ μέθοδος τοῦ ἐν μέρει δημιουργεῖν καὶ ἐν μέρει ποιεῖν ἡ ἐξελίσσειν μνημονεύεται καὶ εἰς τὴν κατακλιθεῖσα τῆς ἀφηγήσεως, ὅπου ἀναγινώσκομεν ὅτι ὁ Θεὸς «κατέπαυσεν ἀπὸ πάντων τῶν ἔργων αὐτοῦ» τὰ ὅποια ἐδημιούργησε [μπαρά] καὶ ἐποίησε [ἀσά].

Ταῦτα περὶ τῶν γενικῶν ἀρχῶν τῆς περὶ τῆς δημιουργίας ἀφηγήσεως τοῦ α' κεφ. τῆς Γενέσεως.

(W.T.).

*) Σ.Μ. Ὁ σ. ἔχει ὑπ' ὄψιν τὸ εβραϊκὸν κείμενον.

ΝΙΚΟΔΗΜΟΣ Ο ΑΓΙΟΡΕΙΤΗΣ

[5]

Τοιαύτη ἐν γενικωτάτῃ σκιαγραφίᾳ ἡ συγγραφικὴ παραγωγή τοῦ συμπολίτου ἡμῶν Ἁγιορείτου μοναχοῦ. Τὰ πλεῖστα τῶν συγγραμμάτων αὐτοῦ εἶναι ἤδη, χάριτι θείᾳ, τύποις ἐκδομένα, ἀλλὰ μὲν ζῶντος αὐτοῦ τοῦ ὁσίου ἀνδρός, ἀλλὰ δὲ μετὰ τὸν θάνατον αὐτοῦ. Τιμὴ καὶ εὐγνωμοσύνη εἰς τοὺς ἁγιορείτας ἀγιογράφους Στέφανον καὶ Νεόφυτον τοὺς Σκουρταίους, οἱ ὅποιοι πιστῶς ἐκπληροῦντες τὴν παράκλησιν τοῦ ἀειμνήστου Νικοδήμου πᾶσαν κατέβαλον προσπάθειαν διὰ τὴν ἐκδοσιν τῶν συγγραμμάτων του. Ὁ Νικοδήμος ἦτο ἀπαρηγόρητος, μέχρι κλονισμοῦ καὶ αὐτῆς τῆς υγείας του, διὰ τὴν ἀπώλειαν τριτόμου πολυμύχθου αὐτοῦ ἔργου, τοῦ ὁποίου ἐπέπρωτο, καὶ τοῦτο τύχη ἀγαθῆ, νὰ ἔχωμεν ὡς λείψανον μόνον τὸν Πρόλογον, δημοσιευθέντα

εις τὴν «Ἐκκλησιαστικὴν Ἀλήθειαν» τοῦ Οἰκουμηνικοῦ Πατριαρχείου¹. Πρόκειται περὶ τῆς Συλλογῆς τῶν συγγραμμάτων τοῦ ἁγίου Γρηγορίου τοῦ Παλαμᾶ, ἀρχιεπισκόπου Θεσσαλονίκης, τὴν ὁποίαν μετὰ κόπου καὶ μόχθου πολλοῦ κατήρτισεν ἀπὸ τὰ διάφορα χειρόγραφα τοῦ Ὄρους ὁ Νικόδημος, προτραπείς εἰς τοῦτο ἀπὸ τὸν γνωστότατον ἡμῖν ἄλλον ἔξοχον διδάσκαλον Ἀθανάσιον τὸν Πάριον καὶ ἀπὸ τὸν ἐπίσκοπον Ἡλιουπόλεως Λεόντιον. Τὸ ἔργον λοιπὸν τοῦτο εἶχε σταλῆ πρὸς ἐκτύπωσιν εἰς Βιέννην· ἀλλ' ἐκεῖ ἀπωλέσθη. Εἰς τὸ τυπογραφεῖον ἐκεῖνο εἶχε τὰς ἡμέρας ἐκείνας ἐκτυπωθῆ κάποια Προτραπετικὴ Ἐγκύκλιος τοῦ Ναπολέοντος Βοναπάρτου πρὸς τοὺς χριστιανούς τῆς Τουρκίας νὰ ἐπαναστατήσουν κατ' αὐτῆς. Καὶ ὁ ἄθλιος χριστιανὸς αυτοκράτωρ τῆς Αὐστρίας, χαρίζομενος εἰς τοὺς Τούρκους, διέταξε τὴν καταστροφὴν τοῦ Τυπογραφείου. Τότε, ὡς ἦτο ἐπόμενον, ἀπωλέσθη καὶ τὸ θαυμάσιον ἐκεῖνο ἔργον τοῦ Νικόδημου². Ἡ εἰδησις ἐτάραξε τόσο τὸν μακάριον ἄνδρα, ὥστε ἐπὶ χρόνον μακρὸν «δὲν ἠδυνήθη νὰ σταθῆ εἰς τὴν καλύβην του μίαν ὥραν». Κλαίων καὶ ὀδυρόμενος μετέβη εἰς τὸ κελλίον τοῦ μετέπειτα βιογραφήσαντος αὐτὸν ἱερομονάχου Εὐθυμίου καὶ ἐκάθισε δύο μῆνας· ἔπειτα ἐκοινοβίασεν ἐπὶ τι διάστημα μετὰ τὸν γέρον Σίλβεστρον τὸν Καισαρέα εἰς τὸ Παντοκράτορον Κελλίον «Ἁγίου Βασιλείου», κατόπιν εἰς τὴν Μονὴν τοῦ Παντοκράτορος, ἔπειτα ἠγόρασεν ἄλλην Καλύβην ἰδικὴν του πλησίον τοῦ προμνημονευθέντος Κελλίου «Ἁγίου Βασιλείου». Ἐκαμε κατόπιν καὶ ἄλλας μετοικήσεις³.

Θὰ ἠθέλετε τώρα νὰ λάβετε καὶ μίαν ἰδέαν, ποίαν ἔζη ζωὴν ὁ ἄνθρωπος μετὰ τὴν ἀκτινοβόλον ἐκείνην διάνοιαν καὶ μετὰ τὴν ἐπίζηλον πνευματικὴν παραγωγὴν; Εὐτυχῶς οἱ βιογράφοι του εἶχον τὴν πρόνοιαν νὰ ἰκανοποιήσωσι τὴν περιέργειαν ἡμῶν ταύτην. Ἡ κυρία του τροφή ἦτο τὸ «ψωμάκι». Ἡ δὲ ἄλλη ζωοτροφία του ἦτο ἄλλοτε μὲν οὖζι νερόβραστο, ἄλλοτε δὲ νερόμελι, νερὸ δηλαδὴ ἀνακατωμένον μετὰ μέλι. Τὸν περισσότερο καιρὸν τὸ προσφάγιόν του ἦτο «ἐληγὸς» καὶ «μουσκεμένα» κουρκιά. Ἄν τοῦ ἐτύχαιον καμμίαν φορὰν ψάρια, τὰ ἔδιδεν εἰς κανένα γείτονά του καὶ τὰ ἐμαγείρευε καὶ τὰ ἔτρωγον μαζί. Ὁμοίως καὶ οἱ γείτονές του, ἠξεύροντες ὅτι δὲν ἐμαγείρευε, πολλάκις τοῦ ἐπήγαιναν μαγείρεμα. Ὁ βίος αὐτοῦ εἶναι μία ζωντανὴ διάψευσις τῶν ὀλιστικῶν θεωριῶν, συγχρόνως δὲ ἀπόδειξις τρανοῦτάτης οὐ «οὐκ ἐπ' ἄρτω μόνω ζήσεται ἄνθρωπος, ἀλλ' ἐπὶ παντὶ ῥήματι ἐκπορευομένου διὰ στόματος Θεοῦ», κατὰ τὸ γραφικόν. Ὅπως ἡ πνευματικὴ, οὕτω καὶ ἡ σωματικὴ ζωὴ τοῦ Νικόδημου συνετηροῦντο τῇ ἐπινοίᾳ τοῦ ζφαρχικοῦ Παναγίου

Πνεύματος. Θὰ πιστεύσετε τί λέγει ὁ αὐτόπτης τοῦ Νικόδημου μάρτυς μοναχὸς Εὐθύμιος; «Μὲ τὴν τόσῃν κακοπάθειαν», λέγει, «ὁ Νικόδημος ἦτο κοκκινόπρῶσπος καὶ παχὺς ὡσὰν νὰ ἐξεφάντωνε καθ' ἡμέραν»¹. Ὅπου ἀποδεικνύεται τετραγωνικῶς, ὅτι ἡ καλοπέρασις καὶ ἡ πνευματικὴ ἀξία καὶ παραγωγὴ δὲν εἶναι πολλάκις, πολλῶν δὲ ἦτον ἀναγκαίως, εἰς εὐθειαν ἀναλογίαν.

Ἡ ἀξία τῆς συγγραφικῆς δρασεως τοῦ Νικόδημου εἶναι πολλαπλῆ. Ὁ Νικόδημος εἶναι θαῦμα μελετηρότητος καὶ φιλεργίας καὶ ὑπομονῆς. Ἡ πρωτοτυπία, κατὰ τὴν κοινὴν αὐτῆς ἐκδοχὴν, δὲν εἶναι βεβαίως τὸ οὐσιῶδες χαρακτηριστικὸν τῆς πνευματικῆς του παραγωγῆς. Ὁ Νικόδημος εἶναι ἡ φιλεργωτάτη μέλισσα, ἡ ὁποία ἐπιμελῶς ἀπεμύζησε τὰ εὐωδέστερα ἄνθη τῶν πατερικῶν συγγραμμάτων, τῆς Ἁγίας Γραφῆς καὶ ἁπάντων, σχεδὸν εἰπεῖν, τῶν πρὸ αὐτοῦ δοκίμως γραφάντων ἐκκλησιαστικῶν τε καὶ μὴ συγγραφέων καὶ ἀπεταμίευσε τὸ μέλι τῆς ἀμφιλαφοῦς ἐργασίας ταύτης, ὡς εἰς κυψέλας, εἰς τὰ φρερέποντα αὐτοῦ συγγράμματα. Ἀλλὰ τὸ ἔρανοιστικὸν τοῦτο ἔργον ἐκτελεῖ ὁ μακάριος ἄνθρωπος μετὰ τοιαύτης κυριότητος καὶ ἐλευθερίας, ὥστε ἐκτιμᾶται ὑπὸ τοῦ ἀναγνώστου ὡς ἀπὸ κοινοῦ συγγράφων μετὰ τῶν συγγραφέων τοὺς ὁποίους ἐωφελεῖται. Καὶ ἐκεῖ ὅπου ἐκδίδει αὐτούσια τὰ χειρόγραφα καὶ εἶναι κατ' ἀκολουθίαν ὑποχρεωμένος νὰ κάμῃ ἔργον ἀντιγραφῆς, ὁ Νικόδημος πολλοῦ ἀπέχει νὰ εἶναι ὁ παθητικὸς ἀντιγραφεύς. Παραβάλλει τὰ χειρόγραφα, κρίνει καὶ συγκρίνει, βυσιάζει τὰς γραφάς, διορθώνει, συμπληρώνει, ἵνα παρὰ σῆσιν ἡμῖν ἀκέραιον καὶ ὀρθότερον τὸ ἔργον τοῦ ὑπ' αὐτοῦ ἐκδιδομένου συγγραφέως. Πάντα δὲ τὰ ἔργα αὐτοῦ διανθίζει μετὰ τοιοῦτον πλοῦτον ὑποσημειώσεων, ὥστε δὲν δύναται παρὰ νὰ θαυμάσῃ τις τὴν πολυχέμουνα ἐκείνην διάνοιαν, τὴν ἀπέραντον μνήμην, τὸν ὠκεανὸν τῆς γνώσεως. Ἐκεῖνο δὲ τὸ ὁποῖον προσδίδει εἰς τοῦ Νικόδημου τὸ ἔργον ἀξίαν ἰδιαίτουσαν εἶναι ὅτι διέπεται τοῦτο ἀπὸ πνεῦμα πρακτικόν. Ἐξυπηρετεῖ πρωτίστως πρακτικὰς ἀνάγκας καὶ ἀπαιτήσεις τοῦ θρησκευτικοῦ καὶ ἐκκλησιαστικοῦ βίου. Βλέπετε, ἀγαπητοί μου ἀκροαταί, βλέπετε τὸν καλὸν Πνευματικὸν νὰ ἐκτελεῖ νουνεχῶς καὶ καρποφόρως τὸ ἐπίπονον καὶ λίαν δυσχερὲς ἔργον τῆς ἱερᾶς ἐξομολογήσεως; Ἐκεῖ, ὅπισθεν τοῦ Πνευματικοῦ, εἶναι ὁ Νικόδημος. Βλέπετε τὸν ῥήτορα καὶ τὸν ἱεροκήρυκα νὰ πλέκη τὰ Ἐγκώμια εἰς τοὺς πανηγυριζομένους Ἁγίους; Καὶ ἀπὸ τὸ πλευρὸν αὐτῶν δὲν εἶναι ἁλὼν ὁ Νικόδημος. Βλέπετε τὸν εὐσυνείδητον καὶ χριστιανὸν ἀρχιερέα ἔχοντα ἐπίγνωσιν τῆς ἱερᾶς θέσεως καὶ τῶν εὐθυνῶν τοῦ ἀξιωματοῦ του; Καὶ ἐκεῖνον τὸν συμβουλεύει ὁ Νικόδημος. Βλέπετε τὸν ἐφημέριον τῆς ἐνορίας σας, τὸν ἀρχιερέα τῆς ἐπαρχίας σας, τὸν Πατριάρχην, τοὺς κυβερνῶντας τὴν ἀγίαν ἡμῶν Ἐκκλησίαν νὰ ἐπιτελῶσιν εὐόρκως τὸ καθήκον των; Συμπηδαλιουχεῖ αὐτοῖς καὶ συνεργεῖ εἰς τὸ ἔργον ἀπαραιτήτως ὁ Νικόδημος. Βλέπετε τὸν δυστυχισμένον ἁμαρτωλὸν πιασίζοντα νὰ ἐκφυγῇ ἀπὸ τὰ δι-

1. Ἐκκλησιαστικὴ Ἀλήθεια, Κωνσταντινούπολις, ἔτος Δ', 1883-1884, σελ. 93-101.

2. Σ. Ε. Λεπτομερέστερον περὶ τῆς περιπετείας ταύτης τῆς ὑπὸ τοῦ Νικόδημου συναγωγῆς τῶν ἔργων τοῦ Γρηγορίου Παλαμᾶ, ἡ μόνον δ' α' τόμος ἐσώθη, ὡς καὶ ὁ εἰς αὐτὰ Πρόλογος, ἴδε Γρηγορίου Παπαμιχαὴλ Ὁ ἁγ. Γρηγόριος Παλαμᾶς Ἀρχιεπίσκοπος Θεσσαλονίκης, Πετροῦπολις—Ἀλεξάνδρεια 1911, σ. 155—157.

3. Εὐθύμιος, ἐνθ. ἀνωτ. σελ. 212-215.

1. Εὐθύμιος, ἐνθ. ὄν. σελ. 213, 214.

κτυα τῆς πολυμῶρου ἁμαρτίας ; Βοηθεῖ αὐτὸν ἀσφαλῶς καὶ ἀποτελεσματικῶς ὁ Νικοδήμος. Καὶ ἐν γένει ὁ Νικοδήμος εἶναι ὁ ἄνθρωπος τῆς πράξεως. Πῶς δὲ νὰ ἀμβλυωπῆσωμεν εἰς τὸ ἄλλο, ὑπερόχου ἀξίας καὶ τοῦτο, πλεονέκτημα τῆς συγγραφικῆς δράσεως τοῦ Νικοδήμου ; Ὁ Νικοδήμος εἶναι κατ' ἐξοχὴν λαϊκὸς συγγραφεὺς· γράφει διὰ νὰ ἀναγνωσθῆ ὄχι μόνον ἀπὸ τοὺς σοφοὺς, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τὸν λαόν, καὶ πρωτίτως ἀπὸ αὐτὸν. Τὸν ἀρχαῖον ἑλληνα λόγον ἐχειρίζετο ὅσον ἐλάχιστοι ἀπόφοιτοι τῶν σημερινῶν Πανεπιστημίων μας, ἀλλὰ καὶ καθηγηταὶ αὐτῶν. Γράφει ὅμως εἰς γλώσσαν λαϊκὴν· λαϊκὴν ἀλλ' εὐγενῆ, φυσικὴν, γλαφυρὰν καὶ ἐπιζήλωσ καλλιειπῆ. Ἡ μελέτη τῶν συγγραμμάτων τοῦ Νικοδήμου, ἀπὸ γλωσσικῆς ἀπόψεως, ἴσως θὰ ἠδύνατο νὰ ἀφοπλίσῃ καὶ νὰ εἰρηναύσῃ καὶ τὰς δύο σήμερον ἀντιθέτους περὶ τῆς μορφῆς τῆς γλώσσης ἡμῶν παρατάξεις. Τοιαύτη, γενικῶς εἰπεῖν, ἡ ἀξία τῆς πνευματικῆς ἐργασίας τοῦ ἡμετέρου συμπολίτου μοναχοῦ Νικοδήμου.

(Συνεχίζεται)

ΑΡΧΙΜ. ΕΜΜΑΝΟΥΗΛ Ι. ΚΑΡΠΑΘΙΟΣ
ΚΑΘ. ΤΩΝ ΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΩΝ ΤΟΥ ΕΝ ΝΑΞΩ ΓΥΜΝΑΣΙΟΥ

ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΩΝ ΣΤΗΛΗ

Ειρήνη.

Ἐν εὐχαριστίᾳ πολλῇ πρὸς τὸν Θεὸν ἐχαιρετίσθη καὶ ἐπὶ τῆς Ἐκκλησίας τῆς διηνεκῶς εὐχομένης ἐπὲρ τῆς εἰρήνης τοῦ σύμπαντος κόσμου ἢ κατὰπαντος τῆς πρό τιτων ἡμερῶν ἐπικαταλαβούσης ὅλως ἀδοκίμως τὴν χώραν ἡμῶν μεγάλης καὶ ἀξιοθρηνητοῦ ἐσωτερικῆς ἀνωμαλίας, προσλαβούσης τὸν χαρακτῆρα ἐμφυλίου πολέμου. Εἶθε δὲ ὁ Ἅγιος Θεὸς τῆς εἰρήνης καὶ τῆς ἀγάπης νὰ ἐδοκῆσῃ ὅπως θέσῃ τέρμα εἰς τὰς ἐσωτερικὰς διαιρέσεις καὶ διαμάχας, αἰτίνας ὄλεθρον μόνον καὶ καταστροφὰς προξενούσιν. Ὁ Κύριος καὶ Σωτὴρ ἡμῶν εἶπε· «Πᾶσα βασιλεῖα μερισθεῖσα καθ' ἑαυτῆς ἐρημοῦται καὶ πᾶσα πόλις ἢ οἰκία καθ' ἑαυτῆς μερισθεῖσα οὐ σταθήσεται». Ὁ δὲ μέγας Ἀπόστολος Παῦλος προσέθηκε διὰ τοὺς μὴ ἀγαπῶντας τὸν πλησίον «Εἰ ἀλλήλους δάκνετε, βλέπετε μήπως ἐπ' ἀλλήλων ἀναλωθῆτε». Εἶναι ἀλήθειαι αὗται αἰώνιαι, τὰς ὁποίας δεῖον νὰ ἔχωμεν πάντες ἐπ' ὄψιν, καὶ ἄρχοντες καὶ ἀρχόμενοι, καὶ διὰ τοῦ σεβασμοῦ τῆς ἐννόμου τάξεως νὰ ἐπιδιώκωμεν τὴν ἀδιατάρακτον ἐπιζώουσαν τῆς εἰρήνης καὶ τῆς ὁμονοίας, ἐξ ὧν ἐξαρτᾶται ἡ εὐημερία καὶ ἡ πρόοδος τῶν ἀτόμων καὶ τῶν λαῶν.

Ἄγνοιας καὶ ἀπιστίας φαινόμενα.

Αἱ σπονδαιότεραι ἀνάγκαι τῆς συγχρόνου θρησκευτικῆς καὶ κοινωνικῆς μας ζωῆς εἶναι προφανεῖς εἰς ὅλους· ἀφ' ἐνὸς μὲν παρουσιάζεται ἄγνοια καὶ

τῶν στοιχειωδεστέρων θρησκευτικῶν ἀληθειῶν, ἀφ' ἑτέρου δὲ ἐπίθεσις κατὰ τῆς χριστιανικῆς πίστεως φανερὰ ἢ λανθάνουσα παρὰ τῆς ἀπιστίας, ἐντεῦθεν δὲ ἢ κατὰπτωσις τοῦ θρησκευτικοῦ αἰσθήματος καὶ τῆς ἠθικῆς τῆς ἀτομικῆς, τῆς οἰκογενειακῆς καὶ τῆς κοινωνικῆς, ἢ ὁποία πρέπει νὰ προκαλῆ σοβαροὺς φόβους εἰς πάντα γνήσιον καὶ ἀληθῆ Ἕλληνα περὶ τοῦ μέλλοντος τῆς ἑλληνικῆς κοινοῦ. Ἡ ἄγνοια τῶν θρησκευτικῶν ζητημάτων δὲν παρουσιάζεται μόνον εἰς τὰς κατωτέρας τάξεις τοῦ λαοῦ, ἀλλὰ καὶ εἰς τὰς λεγομένας «μεμορφωμένας» τάξεις. Βεβαίως σήμερον ἡ ἐκπαίδευσις εἶναι ἀνεπτυγμένη. Πολλὰ διδασκόμεθα εἰς τὰ σχολεῖά μας καὶ εἰς πολλὰς λεπτομερείας τῆς ἀνθρωπίνης δράσεως καταγινόμεθα. Ἄλλ' αἱ θρησκευτικαὶ μας γνώσεις εἶναι λίαν περιορισμέναι καὶ ἀτελεῖς. Ἡ θρησκευτικὴ μόρφωσις δυστυχῶς θεωρεῖται περιττή, διότι ἢ σύγχρονος ἑλληνικὴ παιδαγωγικὴ θεωρεῖ τὸν ἄνθρωπον ὡς ἐλικὴν μηχανήν, τὴν ὁποίαν ζητεῖ νὰ χρησιμοποιήσῃ κατὰ τὸν μᾶλλον ὠφελιμώτερον τρόπον. Καὶ ἐνῶ οἱ ἐθροπαῖκοι λαοί, οἱ περισσότερον προηγμένοι εἰς τὸν πολιτισμὸν, θεωροῦν τὴν θρησκευτικὴν ἐκπαίδευσιν ὡς στοιχεῖον ἀπαραίτητον, δὲν θὰ εὖρησ δὲ ἐθροπαῖον μεμορφωμένον ἄνθρωπον χωρὶς νὰ γνωρίζῃ καλῶς τὰ τῆς θρησκείας του καὶ ζωηρότατα νὰ ἐνδιαφέρηται περὶ αὐτῆς, βλέπει τοὺς μεμορφωμένους Ἕλληνας ν' ἄγνοοῦν τελείως τὰ τῆς θρησκείας καὶ ν' ἀδιαφοροῦν πρὸς αὐτήν. Συμβαίνει δὲ τοῦτο, τὸ περιεργον φαινόμενον, ὅτι ἐνῶ ὁ ἄπλοῦς ἀλλ' εὐσεβὴς Ἕλληνας μὲ τὴν δύναμιν τῆς πίστεώς του ἐκδηλώνει μεγάλας ἀρετὰς εἰς τὰς δυσκόλους στιγμὰς τοῦ βίου, ὁ μεμορφωμένος ἀποδεικνύεται ἀνίκανος ν' ἀντιμετωπίσῃ τὰς δυσκολίας τοῦ βίου, διότι ἢ ψυχὴ του δὲν ἔχει τὸ μέγα καὶ ἀσάλευτον στήριγμα τῆς πίστεως. Γενικῶς δὲ ἢ ἑλλειψις τῆς πίστεως καὶ διὰ τὸν πεπαιδευμένον καὶ διὰ τὸν ἀπαιδευτον ἀφίνει τὸν ἄνθρωπον ἐκτεθειμένον εἰς τὰς περιπετείας τοῦ βίου καὶ εἰς ποικίλους πειρασμούς. Αἰοῦ ἢ σταθερότης τοῦ χαρακτῆρος, ἢ ἐντιμότης, ἢ εὐλικρίνεια, ἢ μεγαλοφυχία, ἢ ἐνθουσιώδης φιλοπατρία καὶ αἱ ἄλλαι ἀρεταὶ πηγάζουν ἀπὸ τὴν πίστιν εἰς τὸν Θεόν, ἀπὸ τὴν χριστιανικὴν θρησκευτικὴν μόρφωσιν. Ἡ χριστιανικὴ πίστις δὲν εἶναι ἄπληθ θεωρία, ἀπλοῦν σύστημα ἰδεῶν, ἀλλὰ περιλαμβάνει τὸν ὅλον ἄνθρωπον μεθ' ὅλων τῶν ἐκδηλώσεων τῆς βουλήσεώς του, μεθ' ὅλων τῶν συμφερόντων του. Ἀποτελεῖ τὸν ἄρμονικόν ὄργανισμὸν τῆς ζωῆς τῶν πιστευνόντων ἀνθρώπων κατὰ τοὺς νόμους τῆς Βασιλείας τοῦ Θεοῦ, κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ Χριστοῦ καὶ οὐχὶ κατὰ τὰ στοιχεῖα τοῦ κόσμου τούτου. Ἡ πίστις αὕτη, δυστυχῶς, λείπει ἀπὸ τὴν σύγχρονον κοινωνίαν μας, τῆς ὁποίας αἱ ἡγέτιδες τάξεις οὐδὲ κἂν γνωρίζουν τί πρέπει νὰ πιστεύουν. Ἡ ἄγνοια τῶν τῆς πίστεως καὶ ἰδίως ἢ ἀπιστίας ἐξηγοῦν πολλὰ θλιβερὰ φαινόμενα καὶ γεγονότα τῆς συγχρόνου ζωῆς μας.

Ἀσύστατοι ἀξιῶσεις.

Περαιτέρω παραθέτομεν τὸ κείμενον ἐπερωτησεως τοῦ Ρουμάνου βουλευτοῦ κ. Ν. Μπατοαρία

εις τὴν Ρουμανικὴν Βουλὴν, ἐν ἣ ἐπερωτήσῃ λεγεται, πρὸς τοὺς ἄλλοις, οὐχὶ ὀρθῶς, ὅτι οἱ Ρουμῆνοι μοναχοὶ ἐν Ἁγίῳ Ὄρει εἶναι **δοῦλοι** καὶ ὅτι πρὸς ἀπελευθέρωσιν αὐτῶν δεόν ἢ ἀποκτίσῃσι καὶ οἱ ρουμῆνοι μοναχοὶ **Μοναστήρια**. Ὁ ἀξιότιμος βουλευτὴς ὑπομνήσκει ἐπὶ πλέον οὕτως Μονὰς τοῦ Ἁγίου Ὄρους ἐβροήθησαν Δέσποιναι καὶ Ἡγεμόνες καὶ ἄρχοντες τῶν Ρουμανικῶν χωρῶν Βεβαίως ἐγγνωμότως αἱ Μοναὶ τοῦ Ἁγίου Ὄρους ἀναμνησκόρια τῶν δωρεῶν ἐκείνων, ὧν ἱκαναὶ προηρχοντο καὶ παρ' Ἑλλήνων ἡγεμόνων. Ἀλλὰ πρὸ τῶν δωρεῶν ἐκείνων δαμνέσταισι καὶ ἄφθονοὶ ἐπὶ ἤξει αἱ πρὸς τὸ Ἁγιῶνισμῶν Ὄρος δωρεαὶ τῶν Ἑλλήνων Ἀυτοκρατόρων τοῦ Βυζαντίου καὶ τοῦ εὐσεβοῦς ἡμῶν ἔθνους ὀλοκλήρον. Ὁ κ. Βουλευτὴς ἀγροεὶ φησὶται ὅτι τὸ Μοναστηριακὸν καθεστῶς τοῦ Ἁγίου Ὄρους εἶναι ἀπαραβίαστον καὶ ἀναλλοίωτον, ὅτι δὲν δύναται νὰ προστεθῇ ἕτερον κυρίαρχος Μονὴ ἐκτὸς τῶν ὑπαρχουσῶν. Πάντως δὲ εἰς ἐσφαλμένης πληροφορίας τοῦ κ. Βουλευτοῦ ὀφείλεται τὸ λεγόμενον ὅτι αὐτοῦ ὅτι οἱ 400—500 ὀρθόδοξοι Ρουμῆνοι μοναχοὶ εἶναι **δοῦλοι**! τῶν ἄλλων Μοναστηρίων. Πρῶτον μὲν οἱ Ρουμῆνοι μοναχοὶ ἀνέρχονται εἰς 1500, δεῦτερον δὲ ἔχουσι ὑπὸ τὴν κατοχὴν τῶν δύο μεγάλας Σκήτας, κελλίαι καὶ καθίσματα. Ἡ κυρίαρχος Μονὴ τῆς Μεγίστης Λαύρας ἀπλῶς ἐγκρίνει καὶ ἐγκαθιστᾷ τὸν Δικαίον καὶ τὰς ἀρχὰς ἐκάστης Σκήτης ἐκλεγόμενας ὑπὸ τῶν ρουμῆνων μοναχῶν. Αἱ Σκήται ἀπολαύουσι ἀπολύτου ἐσωτερικῆς ἐλευθερίας, ἐκτὸς τῆς ἀνωτέρω ἔχουσαι καὶ ἕτερας ὅπως ἀσημάντους ὑποχρεώσεις, οἷον τὴν πληρωμὴν ποσοῦ τινος διὰ τὴν ξύλευσιν ἐκ τῶν δασῶν τῆς κυρίαρχου Μονῆς καὶ ἄλλα. Οἱ ῥῶσοι διὰ τῆς μεγαλομανίας ὀργισμένων ἡγετῶν καὶ κληρικῶν οὐχὶ ἅπασι κατὰ τὸ παρθρὸν συνετάραξαν τὸ Ἁγιῶν Ὄρος διὰ νὰ μὴ εἴπωμεν καὶ τὴν Ὄρθόδοξον Ἀνατολίην ὀλοκλήρον. Ἄς μὴ ἐπαναληφθῶσι τὰ σφάλματα ἐκείνων. Οἱ ὀρθόδοξοι ρουμῆνοι μοναχοὶ ζῶσιν ἀδελφικῶς μετὰ τῶν Ἑλλήνων καὶ τῶν λοιπῶν ὀρθοδόξων μοναχῶν, σέβονται δὲ τὸ καθεστῶς τοῦ Ἁγίου Ὄρους. Ἄς σεβασθῶμεν καὶ ἡμεῖς οἱ ἔξωθεν τὴν ἰσχυρίαν τῶν καὶ ἄς μὴ προβάλλωμεν ἀσυστάτους ἀξιώσεις, δυναμένας νὰ προκαλέσωσιν ἀνωμαλίαν εἰς τὸν ἅγιον ἐκείνον τόπον τῆς ἰσχυρίας καὶ τῆς προσευχῆς.

Ψευδῆς εἰδήσις περὶ τοῦ Ἁγίου Ὄρους

Ἡ Ἀγγλικὴ ἐφημερὶς Observer, ἀφορμὴν λαβούσα ἐκ δημοσιευμάτων τινῶν τοῦ βουλγαρικῶν τύπου περὶ αἰτήσεων τῶν Κυβερνήσεων Νοτιοσλαβίας, Ρουμανίας καὶ Βουλγαρίας πρὸς τὴν Ἑλληνικὴν Κυβέρνησιν σχετικῶν πρὸς τὸ Ἁγιῶν Ὄρος, ὅπως ἀποτραπῇ τὸ κλείσιμον δῆθεν τῶν μὴ Ἑλληνικῶν Μονῶν, ἀταλαιπύρως ἐγραφεὶ ὅτι ἐπίκειται ἡ κατάργησις τῆς αὐτονομίας τοῦ Ἁγίου Ὄρους ὑπὸ τῆς Ἑλληνικῆς Κυβερνήσεως καὶ τὸ κλείσιμον τῶν εἰρημένων μονῶν. Τὰς τερατωδίας ταύτας ἔσπευσε μὲν νὰ διαφρυσῇ ὁ Ἑλληνικὸς τύπος Ἀθηῶν, ἀλλ' ἔσχον αὐταὶ ἀπήχησιν εἰς ἅπαντα τὸν κόσμον. Οὕτω δὲ ἐκ Μαρόκου ῥῶσός τις ἀντιπρόσωπος ῥωσικῆς ὀρθοδόξου παροικίας, ἔχων λαμβάνει

διὰ τοὺς ναοὺς αὐτῆς ποσὸν 600 ἠράγγων παρὰ τοῦ Ἡγουμένου τῆς ἐν Ἁγίῳ Ὄρει ῥωσικῆς μονῆς τοῦ ἁγ. Παντελεήμονος, γράφει πρὸς τὸν Μακ. Ἀρχιεπίσκοπον Ἀθηνῶν καὶ παρακαλεῖ αὐτὸν ὅπως συντελέσῃ ἵνα δοθῇ ἐκ μέρους τοῦ ἑποιοῦ ἰδῶν Οἰκονομικῶν τῆς Ἑλλάδος ἄδεια ἐξαγωγῆς τοῦ εἰρημένου ποσοῦ καὶ ἀποστολῆς αὐτοῦ. πρὶν ἢ κλεισθῇ ἡ Μονὴ τοῦ ἁγ. Παντελεήμονος! Ἀπορεῖ τις τί νὰ εἴπῃ διὰ τοὺς διαδίδοντας τοιαύτας ψευδεῖς εἰδήσεις. Ἢ Ἑλληνικὴ Κυβέρνησις σεβασθῇ καὶ θὰ σεβασθῇ πάντοτε τὰς προνομίας τοῦ Ἁγίου Ὄρους καὶ τὴν ἐσωτερικὴν αὐτοῦ μοναστηριακὴν αὐτονομίαν, ὡς δὲ καὶ ἀνωτέρω σημειώσαμεν, τὸ καθεστῶς τοῦ Ἁγίου Ὄρους εἶναι ἀναλλοίωτον καὶ κατωχρωμένον ὑπὸ τῆς μακραίωνος παραδόσεως καὶ τοῦ Καταστατικῶν Χάρτων αὐτοῦ, τοῦ ἐγκραυμένου καὶ ἐπὶ τῶν 20 κυριάρχων μονῶν τοῦ Ἁγίου Ὄρους.

*

Ἐπὶ τοῦ κυτίου τοῦ ναοῦ τῆς γαλλικῆς πόλεως Bonp-deaux ἀναγινώσκονται τὰ ἀκόλουθα: «Ρίψατε εἰς τὸ κυτίον αὐτὸ τὰς σκέψεις σας ἐπὶ τοῦ κηρύγματος ποῦ ἠκούσατε καὶ ὑποδείξατε τὰ θέματα ποῦ θὰ ἠθέλατε νὰ διαπραγματευθῇ ὁ ἄμβων. Θὰ προσφέρετε ὑπηρεσίαν καὶ εἰς τὸν ἱεροκῆρυκα καὶ εἰς τὸν ἑαυτὸν σας».

*

Ἐν τῷ μηνιαίῳ περιοδικῷ τῆς Kansas City τῶν Ἡνωμ. Πολιτικῶν Unity School of Christianity, τυλοφορουμένῳ «Christian Business», ἐδημοσιεύθησαν ἄρθρα τοῦ κ. Stidger ἐν τοῖς ὁποίοις ἐκτίθενται τὰ πορίσματα τῶν ἐρευνῶν του ἐπὶ τῶν θρησκευτικῶν πεποιθήσεων τῶν μεγάλων ἀμερικανῶν ἐπιχειρηματιῶν. Ἐχων ὑπ'—ὄψιν ὡς λέγει—τὸ τοῦ Carlyle, ὅτι τὸ ἀποκαλύπτει τὴν ἀληθῆ φύσιν τοῦ ἀνθρώπου εἶνε ἢ πίστις του, ἐδοκίμασεν ἔκκληξιν διὰ τὸν μέγαν ἀριθμὸν τῶν ἐξ αὐτῶν θρησκευόντων. Ἐν συνετηῶν μετὰ τὸν γνωστὸν βιομήχανον τῶν φερωνύμων αὐτοκινήτων Henry Ford, ἠκούσε παρ' αὐτοῦ τὰ ἑξῆς: «Ἡ θρησκεία εἶνε ὅπως ὁ ἠλεκτρισμός. Δὲν γνωρίζω τί εἶνε ὁ ἠλεκτρισμός, ἀλλὰ με ἐνδιαφέρει πολὺ καὶ προσπαθῶ νὰ μάθω ὅ,τι σχετίζεται με αὐτόν. Ἡ δύναμις του ἐκδηλοῦται εἰς τὰς φιάλας ποῦ βλέπετε: φωτίζει δρόμους καὶ παρόδους σκοτεινάς: τὸν βλέπω νὰ λειτουργῇ ἔστω καὶ ἂν δὲν εἰσδῶ εἰς τὴν οὐσίαν του Κατὰ τὸν αὐτὸν περίπου τρόπον βλέπω καὶ τὴν θρησκείαν. Ἀρέσκομαι νὰ ἀκούω ἐν κήρυγμα καὶ αἰσθάνομαι τὸν ἑαυτὸν μου μετ' αὐτὸ πάντοτε καλλίτερον, ὅποιοσδήποτε κἂν εἶνε ὁ ἱεροκῆρυξ. Ἐκκλησιάζομαι πάντοτε τὰς Κυριακάς, ὅταν δὲ ταξιδεύω, ἀκούω τὴν λειτουργίαν εἰς τὸ ραδιοφῶνον ἢ ἐπισκέπτομαι τὴν ἐκκλησίαν χωρίου. Εἰς κάθε δωμάτιον τῆς οἰκίας μου ὑπάρχει καὶ ἀνά μία Ἁγία Γραφή. Μετὰ κάθε ἀπλότητα εἰμπορῶ νὰ εἶπω ὅτι καθ' ἐκάστην ἀναγινώσκω ἐν κεφάλαιον τῆς Βίβλου, τηρητῆς μῆς ὑποσχέσεως τὴν ὁποίαν ἐδώκαμεν μετὰ τὸν μακαρίτην Ἰουδῆρον Οὐίλσον (τὸν πασίγνωστον ἀμερικανὸν προέδρον) ἐνώπιον τοῦ πάστορος Charman κατὰ τὸν πόλεμον. Ἀπέκτησα τὸ αἶσθημα τῆς τιμότητος, τῆς τιμῆς καὶ τῆς εὐθύτητος ἀναγινώσκων τὸ Εὐαγγέλιον ἐκάστην πρωίαν κατὰ τὰ δύο μόνον ἔτη τῆς φοιτήσεώς μου εἰς τὸ σχολεῖον. Ἐὰν ἐξηρτάτο ἀπὸ ἐμέ, θὰ διέτασσον νὰ ἀναγινώσκειται ὁ λόγος τοῦ Θεοῦ τὸ πρωὶ εἰς τὰ σχολεῖα ὅλων

τῶν χωρῶν τοῦ κόσμου. Ὁ ἄνθρωπος, ὁ ὁποῖος δὲν προσέχεται ἢ λέγει νὰ μὴ προσευχόμεθα, εἶνε παράφρων. Κανεὶς ἀπὸ ἡμᾶς εἶνε τόσο ἰσχυρὸς ἢ τόσο βέβαιος διὰ τὸν ἑαυτὸν του ὥστε νὰ διαφεύγῃ τὴν κηδεμονίαν μιᾶς ἀνωτέρας δυνάμεως...».

*

Τὸ ἀρχαιότερον περιοδικὸν τῆς νεολαίας ἐν ὄλῳ τῷ κόσμῳ εἶνε ὁ «Courrier des Associations de Jeunesse», τοῦ ὁποῖου ὁ πρῶτος ἀριθμὸς ἐξεδόθη τῇ 1 Ἰουνίου 1832.

*

Ἐπὶ τῆς ἀμερικανικῆς Ἀκαδημίας τῶν Τεχνῶν καὶ Ἐπιστημῶν ἐξεδόθη ἐν Λονδίῳ ὑπὸ τῶν Kirsopp καὶ Silva Lake τὸ β' τεύχος τῶν Monumenta Paleographica Vetera. Τὸ α' τεύχος περιεῖχε τὰ φωτογραφικὰ ἀποτυπώματα τῶν ἐν Ἱεροσολύμοις Πάτιμ καὶ Ἄθψ χειρογράφων ἐν τῷ β' ἐξεδόθησαν τὰ τῶν βιβλιοθηκῶν Μαρκανθῆς (Βενετίας), Μποδλεϊανῆς (Ὁξφόρδης) καὶ τοῦ Βρετανικοῦ Μουσείου (Λονδίνου). Οἱ πίνακες ἀνήκουν εἰς 43 χειρόγραφα, ὧν τὰ πλεῖστα εἶνε τῆς ἁγ. Γραφῆς καὶ πατέρων τῆς Ἐκκλησίας. Ἡ συλλογὴ κρίνεται ἀνεκτίμητος διὰ τὸ ὕλικόν τὸ ὁποῖον παρέχει εἰς τοὺς ἐρευνητὰς τῆς ἱστορίας τῆς ἑλληνικῆς παλαιογραφίας. (Τιμᾶται £ 2).

ΧΡΟΝΙΚΑ

ΕΚΚΛΗΣΙΑ ΕΛΛΑΔΟΣ

Ἐπὶ τῇ θείᾳ συνάρσει ἀποκαταστάσει τῆς εἰρήνης ἐν τῷ Ἑλληνικῷ Κράτει, ἡ Ἱερὰ Σύνοδος ἐτέλεσε τῇ παρελθούσῃ Τετάρτῃ, 13 μεσοῦντος, ἐν τῷ Καθεδρικῷ ναῷ Ἀθηνῶν εὐχαριστήριον δοξολογίαν πρὸς τὸν Θεόν, εἰς ἣν παρέστησαν οἱ παρεπιδημοῦντες ἐν Ἀθήναις Ἀρχιερεῖς, ἢ Κυβέρνητες, ὁ Δῆμος τῆς πόλεως Ἀθηνῶν καὶ ἄλλοι ἐπίσημοι, τηλεγραφικῶς δὲ παρεκάλεσε τοὺς Σεβ. Ἀρχιερεῖς ὅπως πρᾶξιμι τὸ αὐτὸ κατὰ τὴν προσεχῆ Κυριακὴν. Ἐκ μέρους τῆς Ἱερᾶς Συνόδου ὁ Μακ. Πρόεδρος ἐπεσκέφθη τὸν Πρόεδρον τῆς Δημοκρατίας καὶ τὴν Κυβέρνησιν, ὑποβαλὼν τὰς συγχαρητήριους εὐχὰς τῆς Ἐκκλησίας.

—Ὁ Σεβ. Μητροπολίτης Μυτιλήνης ἀπέστειλε τῇ Ἱερᾷ Συνόδῳ παλαιὸν κώδικα, ἀνήκοντα εἰς τὴν Ἱεράν Μητρόπολιν Σεργῶν, εὑρεθέντα δὲ κατὰ τὴν ἐρευνᾶν τῶν παλαιῶν Ἀρχείων τῆς Ἱερᾶς Μητροπόλεως Μυτιλήνης, καὶ παρεκάλεσε τὴν Ἱ. Σύνοδον, ὅπως συστήσῃ πρὸς τοὺς Σεβ. Ἱεράρχας, ἵνα ἐρευνήσωσι τὰ παλαιὰ ἀρχεῖα τῶν Ἱ. Μητροπόλεων αὐτῶν, εἰς τὰ ὁποῖα πολὺ πιθανὸν νὰ εὑρεθῶσι τοιοῦτοι κώδικες ἄλλων Μητροπόλεων, οἵτινες νὰ παραδοθῶσιν εἰς τὰς Μητροπόλεις, εἰς αἷς ἀνήκουσιν.

—Ἐκ τοῦ δημοσιευθέντος Ἀπολογισμοῦ τοῦ Φιλοπτώχου Ταμείου τῆς Ἱ. Μητροπόλεως Χίου τοῦ ἔτους 1934 καταφαίνεται ὅτι κατ' αὐτὸ εἰσπράχθησαν δρχ. 163.529.90 καὶ ἔδαπανήθησαν διὰ φιλανθρωπικοὺς σκοποὺς καὶ ἔργα εὐποιίας δρχ. 136.697.40. Σημειωτέον δὲ ὅτι ἡ Ἱ. Μητρόπολις Χίου δὲν ἐξασκεῖ τὴν φιλανθρωπίαν μόνον διὰ τοῦ Φιλοπτώχου Ταμείου, ἀλλὰ προεδρεύουσα καὶ τῶν Φιλανθρωπικῶν Ἰδρυμάτων Χίου ἧτοι Νοσοκομείου, Λαβοκομείου, Κοκκαλείου Μαιευτηρίου, ὡς ἐπίσης καὶ τῶν Ἐκπαιδευτικῶν Ἰδρυμάτων τῆς πόλεως Χίου, ἧτοι 11 Ἀη-

μοτικῶν Σχολείων, Γυμνασίου, Ἐμπορικῆς Σχολῆς, Ἀνωτέρου Παρθεναγωγείου, Νυκτερινῆς Σχολῆς, Βουραίων Διδακτηρίων, Βιβλιοθήκης «Κοραῆ», Γεωργικῆς Σχολῆς, Ὀρφανοτροφείου, Πατριωτικοῦ Ἰδρυματος κτλ., συντελεῖ διὰ τῆς ἐξευρέσεως πόρων εἰς τὴν δωρεάν εἰσαγωγὴν πολλῶν ἀπόρων ἀσθενῶν εἰς τοὺς φιλανθρωπικοὺς οἴκους καὶ μιθητῶν εἰς τὰς σχολὰς. Ὡσαύτως ἡ Ἱ. Μητρόπολις Χίου εἶναι συγχρόνως καὶ ὁ συντελεστὴς τῆς ἀνεγέρσεως πολλῶν σχολείων διὰ μέσων παντοειδῶς ἐξουρισκομένων, χρησιμοποιεῖ δὲ πρὸς τοῦτο καὶ τὴν Λονδίνοιον Ἐπιτροπὴν ἀποτελουμένην ἀπὸ τὰ ἐν Λονδίῳ ἐθρισκόμενα φιλοπάτριδα τέκνα τῆς Χίου.

ΕΚΚΛΗΣΙΑ ΚΩΝ)ΠΟΛΕΩΣ

Κατ' εἰδήσεις ἐκ ΚΠόλεως, προτάσει τῆς Α.Θ. Παναγιότητος τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου ἢ περὶ αὐτὸν Ἱερὰ Σύνοδος ἐνέκρινεν ὅπως ἡ κενωθεῖσα Ἐξαρχία Κεντρῶας Εὐρώπης μὴ πληρωθῆ δι' ἐκλογῆς ὠρισμένων Ἱεράρχων, ἀλλ' ἀποστέλληται ἐτησίως Πατριαρχικὸς Ἐξαρχος εἰς τὸν Σεβ. Ἱεραρχῶν. Πρῶτος κατὰ πᾶσαν πιθανότητα θ' ἀποσταλῆ ὁ Σεβ. Μητροπολίτης Χριστουκόλεως κ. Μελέτιος.

ΕΚΚΛΗΣΙΑ ΙΕΡΟΣΟΛΥΜΩΝ

Κατὰ τὸ παρελθὸν ἔτος δύο Ἀγγλίδες προσελθούσαι εἰς τὴν Ὁρθοδοξίαν κατετάχθησαν εἰς τὸν μοναχικὸν βίον ὑπὸ τοῦ ῥώσου Ἀρχιεπισκόπου Ἀναστασίου, ὅστις ὀνόμασεν αὐτὰς Μάρθαν καὶ Μαρίαν. Ἐκ τούτων ἡ Μαρία (Ρόμπισον) διαρίσθη ἡγουμένη τῆς ἐν Βηθανίᾳ μοναστικῆς ῥωσικῆς κοινότητος.

—Ἀγγέλλεται ἐξ Ἱεροσολύμων ὅτι δὲν ἐδημοσιεύθη εἰσέτι ὁ καταρτισθεὶς περὶ ἐκλογῆς Πατριάρχου σχετικὸς νόμος τῆς Κυβερνήσεως τῆς Παλαιστίνης, τούτου δ' ἔνεκα οὐδεμίαν ἐνέργειαν ἐγένετο διὰ τὴν ἐκλογὴν ταύτην καὶ τὴν χρονίσασαν πλήρως τὸν χρεῦντος Πατριαρχικοῦ Θρόνου.

ΕΚΚΛΗΣΙΑ ΣΕΡΒΙΑΣ

Οἱ ἐν Κάρλοβτσι τῆς Νοτιοσλαβίας ῥῶσοι Ἀρχιερεῖς ὑπὸ τὸν Μητροπολίτην Ἀντώνιον ἀπεφάσισαν ὅμως κατὰ τὸ προσεχὲς ἔτος 1936 συγκαλέσωσι μεγάλην κληρικολαϊκὴν Σύνοδον, ἣς θὰ προεδρεύσῃ ὁ Ἀρχιεπίσκοπος Ἀναστάσιος, ἔνεκα τῆς ἀσθενείας τοῦ Ἀντωνίου. Κατηρτίσθη δὲ Προσυνοδικὴ Ἐπιτροπὴ ἐξ ἑνὸς πρωτιερέως καὶ ἐξ λαϊκῶν καθηγητῶν.

—Οἱ ἐν Νοτιοσλαβίᾳ Οὐνίται καθ' ὁμάδας προσέρχονται τελευταίως εἰς τὴν Ὁρθόδοξον Ἐκκλησίαν τῆς Σερβίας, παρὰ τὰς ἀντιδράσεις τῶν λατίνων.

—Πρὸ καιροῦ ὁ Μητροπολίτης Μόσχας καὶ Λαδόγης Σέργιος, τοποτηρητὴς τοῦ Πατριαρχείου Μόσχας, ἐκοινοποίησε πρὸς τοὺς Προέδρους τῶν Ὁρθόδοξων Ἐκκλησιῶν ἀπόφασιν τῆς περὶ αὐτὸν Ἱερᾶς Συνόδου, δι' ἣς ἔθηκεν ὑπὸ ἀργίαν καὶ ἐκκλησιαστικὴν ἀκοινωνήσιαν τὸν ἐν Σερβίᾳ διαμένοντα Μητροπολίτην Ἀντώνιον καὶ τοὺς περὶ αὐτὸν ῥώσους Ἱεράρχας, παρεκάλεσε δὲ ὅπως συμφώνως πρὸς τοὺς ἱερούς κανόνας διακόψωσι τὴν πρὸς αὐτοὺς ἐκκλησιαστικὴν κοινωνίαν. Πιθανῶς εἰς τὴν ἀπόφασιν ταύτην προέβησαν οἱ ἐν Μόσχᾳ ὑπὸ τὴν πίεσιν τῶν Μπολσεβίκων.

ΕΚΚΛΗΣΙΑ ΡΟΥΜΑΝΙΑΣ

Ὡς ἀνέγραψαν αἱ ἐφημερίδες Βουκουρεστίου, ὑπὸ τοῦ Βουλευτοῦ Ν. Μπατσαρίας τῇ 7 Φεβρουαρίου ἐν ἔ. ὑπεβλήθη ἡ ἐξῆς ἐπερώτησις εἰς τὴν Ρουμανικὴν Βουλὴν:

Ν. Μπατσαρίας: Παρακαλῶ ὅπως με ἀκούσητε εἰς ζήτημα, τὸ ὁποῖον θὰ ἰσᾶς ἀναπτύξω με ἐλαχίστας λέξεις καὶ τοῦ ὁποῖου ἡ ὑψίστη σημασία εἶνε περιττὸν νὰ ἐξηρῶθῃ.

Ὀνομαστὶ ὁ κ. βουλευτὴς Πέτρος Μιάτσα, ἀληθύνων εἰς τὸν κ. Ὑπουργὸν τῆς Παιδείας μίαν ἐπερώτησιν, ἀναφορικῶς με τὴν θέσιν εἰς ἣν εὐρίσκονται οἱ Ρουμάνοι τῆς Βουλγαρίας.

Συμμετέχον και ἐγὼ τῆς ἐπερωτήσεως ταύτης, ἔχω τὴν τιμὴν νὰ ἐπερωτήσω τὸν κ. Ὑπουργὸν τῆς Παιδείας καὶ τὸν κ. Ὑπουργὸν τῶν Ἐξωτερικῶν διὰ τὰ κάτωθι ζητήματα :

1) Ποία εἶνε ἡ σημερινὴ θέσις, κατόπιν τῆς γενομένης συμβάσεως περὶ σχολῶν καὶ Ἐκκλησιῶν μεταξὺ Ρουμανίας καὶ Νοτιοσλαβίας, τῶν Ρουμανικῶν σχολῶν καὶ Ἐκκλησιῶν τοῦ Σερβικοῦ Banat καὶ εἰδικῶς πόσας σχολὰς καὶ Ἐκκλησίας, πόσους διδασκάλους καὶ ἱερεῖς ἔχου- μεν σήμερον εἰς τὸ Σερβικὸν Banat ἐν συγκρίσει μὲ τὸν ἀριθμὸν αὐτῶν, τὸν ὅποτον εἶχομεν ἐπὶ Οὐγγρικήσιν κυριαρχίας.

2) Ἐάν ἡ Ρουμανικὴ Κυβέρνησις ἔκαμε ἢ σκέπτεται νὰ κάμῃ διαβήματα διὰ τὸ ἀνοίγημα τῶν Ρουμ. σχολῶν καὶ Ἐκκλησιῶν ἐν τῇ Σερβικῇ Μακεδονίᾳ, αἰτινες ἐλει- τοῦργουν ἐπὶ τουρκικῆς κυριαρχίας καὶ αἰτινες ἐκλείσθη- σαν ἀμέσως μετὰ τὴν ἀπελευθέρωσιν τῆς Μακεδονίας ὑπὸ τῶν Σέρβων. Ἡ ἀπελευθέρωσις αὕτη ἐπιβεβαιώθη διὰ τοῦ κλεισίματος τῶν ἡμετέρων σχολῶν καὶ ἐκκλησιῶν.

3) Ἐάν ἡ Ρουμ. Κυβέρνησις ἔκαμε ἢ σκέπτεται νὰ κάμῃ διαβήματα, ὅπως διαφύγουν τὴν καταστροφὴν αἱ ἐν Ἀλβανίᾳ σχολαὶ ἡμῶν καὶ Ἐκκλησίαι, αἰτινες σχολαὶ ὑπὸ τὸ πρόσχημα τῆς κρατικοποιήσεως ἀπειλοῦνται νὰ ἐξαφανισθοῦν.

4) Ἐν τελευταίῳ ζητήμα φύσεως ἐθνικοθηρησκευτικῆς. Κύριοι Βουλευταί, ἡ μόνη Ὀρθόδοξος περιοχὴ ὅπου καὶ μόνον εἶμεθα ἡμεῖς οἱ Ὀρθόδοξοι κυρίαρχοι, εἶνε τὸ ἅγιον Ὅρος ἢ τὸ Ὅρος Ἄθως ὅπως καὶ ἄλλως λέγεται. Ὁ Ἄθως οὗτος ὅστις εἶνε μία, αὐτόνομος δημοκρατία, ὀφείλει τὴν ὑπαρξίν του εἰς τὰς δωρεὰς αἰτινες ἐγένοντο κατὰ τὸ παρελθὸν ὑπὸ τῶν δεσποινῶν, ἡγεμόνων καὶ ἀρχόντων τῶν Ρουμανικῶν χωρῶν. Λοιπὸν! Δὲν ὑπάρχει θλιβερωτέρα κατάστασις τῆς ἐκεί καταστάσεως ἡμῶν οὐχὶ ταπεινωτικῆ, ἀλλ' ὄντως ἀνυπόφορος, μία κατάστα- σις δούλων εἰς ἣν εὐρίσκονται οἱ καλόγηροι Ρουμῶνοι τοῦ ἁγίου Ὁρους. Μόνον αὐτοὶ στεροῦνται παντὸς δικαιώ- ματος. Μόνον ἡ χώρα ἡμῶν, μόνον ἡ Ρουμανία, ἡ μεγα- λυτέρα τῆς σήμερον Ὀρθόδοξος χώρα μετὰ τὴν Ρωσσι- κὴν πτώσιν, εὐρίσκειται ἐν ἀγίῳ Ὁρει εἰς θέσιν δούλης. Οἱ Ἕλληνες ἔχουν 17 Μοναστήρια καὶ μόνον ἡμεῖς οὕτε ἐν. Διὰ τοῦτο καὶ οἱ 400 500 Ρουμῶνοι καλόγηροι οἵτινές εἶνε ἐκεῖ, εἶνε δούλοι τῶν ἄλλων μοναστηρίων.

Διὰ τοῦτο ἔχω τὴν τιμὴν νὰ ἐπερωτήσω τὸν κ. Ὑπουρ- γὸν τῶν Ἐξωτερικῶν καὶ τῆς παιδείας, ἂν καὶ τὸ ζή- τημα τοῦτο τοῦ ἁγίου Ὁρους τὸν ἀπασχολεῖ καὶ ἂν μέχρι τοῦδε ἐπεχείρησε διαπραγματεύσεις, ὅπως δοθῇ εἰς τοὺς Ρουμῶνους ἐν Ἀγίῳ Ὁρει ἐν Μοναστήριον (χειρο- κροτήματα).

Γίνεται δεκτὴ ἡ ἐπερώτησις ἐπείγοντως.

ΝΕΑ ΒΙΒΛΙΑ

Ὁ καθηγητὴς J. Lebon, κρίνων ἐν τῷ τελευταίῳ τεύχει τῆς Revue d' His toire ecclésiastique (τόμ. 31, 1935, σ. 114 —115) τὸ κατὰ τὸ 1932 ἐκδοθὲν ἐν Ἀλεξανδρείᾳ σύγγραμμα τοῦ Μακ. Ἀρχιεπισκόπου Ἀθηνῶν «Ὁ ἅγιος Κύριλλος Ἀ- λεξανδρείας», λέγει ὅτι ὁ Μακ. Ἀρχιεπίσκοπος εἶναι «ἐν τῷ παρόντι χρόνῳ ὁ διαπρεπέστερος ἱστορικὸς τῆς Ὀρθοδόξου Ἑλληνικῆς Ἐκκλησίας, ἔχων ἡδὴ μακρὸν καὶ γόνιμον ἐπιστημονικὸν παρελθόν, ὅθεν πᾶν ὅ,τι γράφει προσλαμβάνει ἐξαιρετικὴν σημασίαν καὶ καθίσταται ἄξιον πάσης προσοχῆς. Εἰς τὴν γραφίδα αὐτοῦ ἀνήκει καὶ ἡ σοφὴ βιογραφία τοῦ ἁγίου Κυρίλλου Ἀλεξανδρείας, ἣν ἡ Ἱερὰ Σύνοδος τῆς Ἐκκλησίας Ἀλεξανδρείας ἐδημοσί- ευσεν ἐπὶ τῇ εὐκαιρίᾳ τῆς δεκάτης πέμπτης ἐκατονταετη- ρίδος τῆς ἐν Ἐφέσῳ Γ' Οἴκου. Συνόδου. Ἡ μακρὰ αὕτη ἐπιστημονικὴ ἐργασία ἀρχεται δι' εἰσαγωγῆς ἐν ἣ ἀναγράφονται τὰ σύγχρονα δημοσιεύματα, αἱ πηγαὶ καὶ αἱ μελέται αἱ σχετικαὶ πρὸς τὸ θέμα δὲ ἰδιαίτερος, ὁ συγγραφεὺς διαπραγματεύεται ὡς ἀμύδι περὶ τῶν κει- μένων, αἵνα κριτικῶς ἐδημοσίευσεν ἐν τοῖς Πρακτικοῖς τῆς Συνόδου ὁ E. Schwartz».

Ὁ κ. Lebon παρέχων ἀνάγνωσιν τοῦ περιεχομένου τοῦ συγγράμματος λέγει, ὅτι «ὁ συγγραφεὺς ἀρίστα γινώσκει τὰ Κυριλλικά συγγράμματα καὶ πάντα τὰ σχετικὰ κελ-

μενα. Ἐκ τῶν δαμιλῶν δὲ τούτων πηγῶν συνήγαγε πλη- θος ἐνδιαφεροσῶν πληροφοριῶν. Ταύτας κατέταξε λίαν ἐπιτυχῶς, διὰ δὲ τῶν λεπτομερειῶν, ἀμα δὲ καὶ τῶν ἐπιμελῶς ἐκλελεγμένων παραπομπῶν, ἀπήρτισε ζῶσαν καὶ φωτεινὴν ἀναπαράστασιν τῶν γεγονότων. Τοιαύτη εἶναι ἡ μεγάλη ἀξία τῆς ἐκθέσεως ἱστορίας γενικῶς μὲν γνω- στῆς, εἰς τὴν ὁποίαν ὄχιως δύσκολον ἦτο νὰ προστεθῇ πολὺ τὸ ἀνέκδοτον. Δέον ἐπίσης νὰ σημειωθῇ ὅτι ὁ συγ- γραφεὺς παραπέμπει εἰς τὰς πηγὰς κατὰ τὰς καλυτέρας ὑπαρχούσας ἐκδόσεις, ὅτι κάλλιστα γνωρίζει τὰς συγχρό- νους μελέτας τὰς σχετικὰς πρὸς τὰ κείμενα καὶ τὰ γεγο- νότα, αἵτινα ἀφηγείται. Τέλος καθιστᾷ γνωστὰς χρησι- μοποιῶν μετὰ διακρίσεως πλείστας ἐπιστημονικὰς ἐργα- σίας, ἐλάχιστα προσιτὰς εἰς τοὺς πλείονας τῶν δυτικῶν ἱστορικῶν, διότι εἶναι γεγραμμένα ῥωσιστί».

Ὁ κ. Lebon ἀναγράφων ἐφεξῆς γνώμας καὶ κρίσεις τοῦ συγγραφέως περὶ τοῦ ἁγ. Κυρίλλου, τῆς δράσεως αὐτοῦ, καὶ τῆς δογματικῆς διδασκαλίας, καὶ ποιούμενος ἐπιφυλάξεις τινὰς ἰδίως ὡς πρὸς τὸ πρωτεῖον τοῦ Ἐπι- σκόπου Ρώμης, ἐπιλέγει, «ὕπὸ τὰς ἐπιφυλάξεις ταύτας εὐχαρίστως ἀναγνωρίζω ὅτι ἡ μελέτη εἶναι βῆσιμος καὶ ἐλκυστικὴ καὶ ὅτι ἀναγινώσκειται μετ' εὐχαριστήσεως καὶ ὠφελείας».

ΚΑΤΗΓΡΙΑ ΕΠΙΚΡΙΜΑΤΑ

Τὸ κατὰ τὸν νόμον 5383 Πρωτοβάθμιον

Συνοδικὸν Δικαστήριον

πρὸς τὸν ἱεροδιάκονον Βασίλειον Λαζαρίδην, ἐκ Θάσου κα- ταγόμενον.

(Ἀγνώστου διαμονῆς).

Καλεῖσαι, βάσει τοῦ ἀρθροῦ 55 τοῦ ὡς ἄνω νόμου, ἵνα ἐμφανισθῆς αὐτοπροσώπως ἐνώπιον τοῦ Πρωτοβαθμίου Συνοδικοῦ Δικαστηρίου, ἐν τῷ Συνοδικῷ Μεγάρῳ, τῇ 12 Ἀπριλίῳ ἐν. ἔτ., ἡμέρᾳ Παρασκευῆ καὶ ὥρα 9 π. μ., ἵνα δικασθῆς ὡς κατηγορούμενος ἐπὶ κλοπῇ, περὶ ἣς κατηγο- ρίας ἀπελογήθης ἐνώπιον τοῦ ἐκτελούντος χρῆθ ἀνακρι- τοῦ Ἀρχιμ. Χρυσστόμου Μπόγδη. Προσεπιδηλοῦμεν δέ σοι ὅτι, ἂν μὴ ἐμφανισθῆς τῇ ὡς ἄνω ἡμέρᾳ τε καὶ ὥρᾳ, θέλεις δικασθῆ ἐρήμην.

Ἐν Ἀθήναις τῇ 12 Ἀπριλίῳ 1935

Ὁ Πρόεδρος

τοῦ Πρωτοβαθμίου Συνοδικοῦ Δικαστηρίου

† Ὁ Κερκύρας καὶ Παξῶν Ἀλέξανδρος

Ὁ Γραμματεὺς κ. ἄ. α.

Ἀρχιμ. Νικηφόρος Παπασιδέης

Τὸ κατὰ τὸν νόμον 5383 Πρωτοβάθμιον

Συνοδικὸν Δικαστήριον

πρὸς τὸν ἱεροδιάκονον Πάμφιλον Βατοπεδινόν, ἐκ Θη- βῶν καταγόμενον.

(Ἀγνώστου διαμονῆς)

Καλεῖσαι, βάσει τοῦ ἀρθροῦ 55 τοῦ ὡς ἄνω νόμου, ἵνα ἐμφανισθῆς αὐτοπροσώπως ἐνώπιον τοῦ Πρωτοβαθμίου Συνοδικοῦ Δικαστηρίου, ἐν τῷ Συνοδικῷ Μεγάρῳ, τῇ 12 Ἀπριλίῳ ἐν. ἔτ., ἡμέρᾳ Παρασκευῆ καὶ ὥρα 9 π. μ., ἵνα δικασθῆς ὡς κατηγορούμενος ἐπὶ σκανδαλισμῷ καὶ ἀπο- βολῇ τοῦ σχήματος τοῦ κληρικοῦ, περὶ ἣς κατηγορίας ἀ- πελογήθης ἐνώπιον τοῦ ἐκτελούντος χρῆθ ἀνακριτοῦ Πρωτοπρ. Βασιλείου Χούπη. Προσεπιδηλοῦμεν δέ σοι ὅτι, ἂν μὴ ἐμφανισθῆς τῇ ὡς ἄνω ἡμέρᾳ τε καὶ ὥρᾳ, θέλεις δικασθῆ ἐρήμην.

Ἐν Ἀθήναις τῇ 12 Ἀπριλίῳ 1935

Ὁ Πρόεδρος

τοῦ Πρωτοβαθμίου Συνοδικοῦ Δικαστηρίου

† Ὁ Κερκύρας καὶ Παξῶν Ἀλέξανδρος

Ὁ Γραμματεὺς κ. ἄ. α.

Ἀρχιμ. Νικηφόρος Παπασιδέης

Τύποις «Φοῖνικος», ὁδὸς Σταδίου 44, Ἀθήναις